

**PROJEKT TRACE: REZULTATI
VREDNOVANJA KREATIVNIH RADIONICA NACIONALNE
I SVEUČILIŠNE KNJIŽNICE U ZAGREBU**

**THE TRACE PROJECT: EVALUATION RESULTS OF
THE CREATIVE WORKSHOPS OF THE NATIONAL AND
UNIVERSITY LIBRARY IN ZAGREB**

Frida Bišćan

Umirovljena knjižničarska savjetnica
frida.biscan@gmail.com

Keti Krpan

Knjižnice grada Zagreba
keti.krpan@kgz.hr

UDK / UDC: 021.4:37.091.39-053.5

Prethodno priopćenje / Preliminary communication

<https://doi.org/10.30754/vbh.66.3.1125>

Primljeno / Received: 31. 7. 2023.

Prihvaćeno / Accepted: 7. 10. 2023.

Sažetak

Cilj. Cilj je rada predstaviti rezultate vrednovanja zadovoljstva učitelja, knjižničara i djece kreativnim radionicama provedenim na temelju tradicionalnih priča te utvrditi mogućnosti korištenja različitih metoda poučavanja koje potiču na kritičko promišljanje kod djece u dječjim knjižnicama (narodnim i školskim) i u školama. Rad se temelji na vrednovanju kreativnih radionica koje su održane u okviru Erasmus+ projekta “Traditional children’s stories for a common future – TRACE” u suradnji Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu s Knjižnicama grada Zagreba.

Pristup/metodologija. Vrednovanje je kao dio projektnog plana Projekta provela Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu među učiteljima, knjižničarima i djecom koji su sudjelovali na radionicama u Knjižnicama grada Zagreba (Knjižnica Selčina). Korištena je metoda anketnog upitnika s ukupno 166 sudionika. Izrađena su dva anketna

upitnika, jedan za učitelje i knjižničare s 20 pitanja, a drugi za djecu s 10 pitanja. Oba upitnika sastojala su se od pitanja zatvorenog i otvorenog tipa, uključujući komentare.

Rezultati. Analiza anketnih upitnika o zadovoljstvu korisnika provedenim radionicama pokazala je da učitelji i knjižničari smatraju svoje sudjelovanje na radionicama korisnim jer su imali mogućnost upoznati se s novim, inovativnim metodama poučavanja korištenjem priča s različitim etičkim temama s ciljem poticanja kritičkog mišljenja kod djece. Djeca su uspješno i sa zadovoljstvom obavljala sve zadatke postavljene tijekom radionice kojima ih se poticalo na kritičko promišljanje.

Praktična primjena. Tijekom radionica učitelji i knjižničari upoznati su s inovativnim metodama poučavanja koje mogu koristiti u svom radu u nastavi i knjižnici. Predložene metode poučavanja mogu se koristiti svaka pojedinačno, ali ih je moguće i kombinirati. Radionice se mogu provoditi u „nastavcima“, a primjenjive su u dječjim knjižnicama i u školama.

Originalnost/vrijednost. Rad ukazuje na potrebu uvođenja kreativnih metoda poučavanja tijekom rada s djecom u dječjim knjižnicama i u nastavi sa svrhom poticanja razvijanja kritičkog mišljenja kod djece koje će ih osnažiti i pomoći u rješavanju problema, podučiti o etičkim vrijednostima u životu te ukazati na važnost međusobnog razumijevanja i poštovanja.

Ključne riječi: djeca; dječja knjižnica; tradicionalna priča; vrednovanje kreativnih radionica; vrednovanje zadovoljstva korisnika

Abstract

Purpose. The aim of the paper is to present the results of evaluating the satisfaction of teachers, librarians and children with the creative workshops conducted on the basis of traditional stories and to determine the possibilities of using different teaching methods that encourage critical thinking among children in children's libraries (both public and school) and in schools. The work is based on the evaluation of the creative workshops that were held as part of the Erasmus+ project Traditional children's stories for a common future – TRACE, in cooperation between the National and University Library in Zagreb and the Zagreb City Libraries.

Approach/methodology. The evaluation was carried out as part of the Project's plan by the National and University Library in Zagreb among teachers, librarians and children who participated in the workshops in the Zagreb City Libraries (the Selčina Library). The questionnaire method was used for a total of 166 participants. Two questionnaires were prepared, one for teachers and librarians with 20 questions, and the other for children with 10 questions. Both questionnaires consisted of closed and open-ended questions, including comments.

Results. The analysis of survey questionnaires on user satisfaction with the conducted workshops showed that teachers and librarians consider their participation in

the workshops useful because they had the opportunity to learn about new, innovative teaching methods using stories with different ethical topics with the aim of encouraging critical thinking in children. The children successfully and happily performed all the tasks set during the workshops which encouraged them to think critically.

Practical use. During the workshops, teachers and librarians were introduced to innovative teaching methods that they can use in their work. Each of the mentioned teaching methods can be used individually, but they can also be combined. Workshops can be conducted in “continuations”, and are applicable both in children’s departments of public libraries and in schools.

Originality and value. The paper indicates the need to introduce creative methods while working with children in children’s libraries and in classes, with the purpose of encouraging the development of critical thinking among children which will empower them and help them solve problems, teach them about ethical values in life and the importance of mutual understanding and respect.

Keywords: children; children’s library; evaluation of creative workshops; evaluation of user satisfaction; traditional story

1. Uvod

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu bila je od 1. rujna 2018. do 31. srpnja 2021. koordinator međunarodnog projekta pod nazivom “Traditional children’s stories for a common future – TRACE”¹ u sklopu Erasmus+ programa s partnerima iz Hrvatske, Grčke, Latvije i Španjolske. Ciljna skupina u projektu bila su djeca od šest do dvanaest godina, njihovi učitelji i knjižničari, a posredno i šira zajednica. Glavni cilj projekta TRACE bio je razvijanje kritičkog mišljenja kod djece korištenjem tradicionalnih dječjih priča, upoznavanje s književnom kulturnom baštinom Hrvatske i europskih zemalja te poticanje čitanja i razvijanje čitateljske kulture. Projektom su ostvarena dva intelektualna rezultata²: prvi je *TRACE obrazovni paket* koji se sastoji od obrazovnih materijala za učenje i poučavanje (Vodič za učitelje i knjižničare, odabrane dječje tradicionalne priče, primjeri radionica s uputama za rad, vrednovanje kreativnih radionica), a drugi je *TRACE E-platforma* na kojoj se u otvorenom pristupu mogu pronaći obrazovni materijali i ostali radovi nastali u sklopu Projekta (Bišćan, Holub, Marasović, 2020).

Cilj je rada predstaviti rezultate vrednovanja zadovoljstva učitelja, knjižničara i djece kreativnim radionicama te utvrditi mogućnosti korištenja različitih metoda

¹ Projekt TRACE. Dostupno na: <http://www.trace-portal.eu/>

² Intelektualni rezultati jesu konkretni, opipljivi rezultati projekta (npr. kurikuli, pedagoški materijali, otvoreni obrazovni sadržaji, IT alati/platforme, studije, nove metodologije...) koji ovise o ciljevima projekta, a na njihovom kreiranju rade odabrani članovi tima svih partnera u projektu te su intelektualno vlasništvo autora.

poučavanja koje potiču na kritičko promišljanje kod djece u dječjim knjižnicama (narodnim i školskim) i u školama. Kreativne radionice temeljene na tradicionalnim dječjim pričama i njihovo vrednovanje bile su jedna od aktivnosti u kojima su sudjelovali učitelji, knjižničari i djeca, a održane su s ciljem poticanja krajnjih korisnika na usvajanje i primjenu interaktivnih metoda poučavanja predloženih u sklopu Erasmus+ projekta “Traditional children’s stories for a common future – TRACE” u suradnji Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu s Knjižnicama grada Zagreba.

Aktivnim sudjelovanjem na radionicama učitelji i knjižničari dobili su uvid u metode koje mogu koristiti u radu s djecom (Sokratova metoda, Nelsonova metoda, pričanje priča ili interpretativno čitanje i slušanje, vođeno pričanje priča uz naknadno kreativno izražavanje – literarno, likovno, lutkarske improvizacije, procesna drama i sl.). Anкета je provedena radi vrednovanja mišljenja sudionika o radionicama na kojima su sudjelovali, mogućnostima praktične primjene istih u njihovom radu s djecom te stavovima o prezentiranim metodama poučavanja koji su poslužili za poboljšanje radnih materijala Projekta.

Ovaj rad donosi rezultate vrednovanja radionica od strane sudionika Projekta koji su sudjelovali na kreativnim radionicama čitanja tradicionalnih dječjih priča u Knjižnici Selčina.

2. Opis projekta TRACE i radionica

Jedan od rezultata nastalih tijekom projekta jest *TRACE obrazovni paket* koji sadrži odabrane tradicionalne dječje priče, Vodič za učitelje knjižničare i primjere kreativnih radionica temeljenih na pričama, a nastao je provedbom osam aktivnosti sukladno projektnoj prijavi.

Prva aktivnost bila je istraživanje o korištenju tradicionalnih dječjih priča u formalnom i neformalnom obrazovanju u zemljama sudionicama projekta u okviru koje je provedena anketa među knjižničarima i učiteljima. Na temelju analize istraživanja izrađen je dokument o stanju tradicionalne književnosti u formalnom i neformalnom obrazovanju u partnerskim zemljama.³ Sljedeće dvije aktivnosti odnosile su se na odabir triju tradicionalnih dječjih priča iz svake partnerske zemlje te njihov prijevod na engleski i jezike zemalja partnera (Bišćan, Holub, Koljenik, 2020; Bišćan, 2020). Četvrta aktivnost bila je planiranje kreativnih radionica koristeći odabrane priče nakon koje je slijedila izrada materijala za učenje i poučavanje. Aktivnost organiziranja radionica za djecu (engl. *piloting workshops*) u kojoj sudjeluju učitelji i knjižničari imala je za cilj utvrditi mogućnosti korištenja novih metoda poučavanja u knjižnicama i školama (Bišćan i Krpan 2019; 2023).

³ State of Art. Dostupno na: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/projects/search/details/2018-1-HR01-KA201-047483>

Radionice projekta TRACE održane su u Grčkoj, Španjolskoj, Latviji i Hrvatskoj u ustanovama zemalja partnerica te suradničkim institucijama, knjižnicama i školama. Osim Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, u Hrvatskoj su ih još provodili partneri iz Udruge Mala filozofija iz Zadra i Osnovna škola Josip Pupačić iz Omiša. Vrednovanje u kojem su sudjelovali učitelji, knjižničari i djeca provedeno je nakon svake radionice u svim zemljama sudionicama Projekta metodom anketnog upitnika kojim se željelo istražiti zadovoljstvo djece koja su sudjelovala na kreativnim radionicama temeljenim na tradicionalnim dječjim pričama, ali i zadovoljstvo učitelja ili knjižničara koji su bili uključeni u te radionice kao suradnici i/ili voditelji.

Objedinjeni rezultati vrednovanja provedeni u svim partnerskim ustanovama objavljeni su u zajedničkom dokumentu.⁴ Rezultati vrednovanja pomogli su pri poboljšanju obrazovnih materijala nastalih tijekom Projekta koji su nakon dorade objavljeni te su dostupni u otvorenom pristupu na mrežnim stranicama projekta.⁵

U poglavlju koje slijedi ukratko će biti interpretirane aktivnosti koje se odnose na planiranje i provedbu radionica u sklopu projekta TRACE.

Nakon toga slijedi glavni dio rada koji će pokazati rezultate vrednovanja radionica provedenih u suradnji Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu s Knjižnicama grada Zagreba (Knjižnica Selčina) dobivene na temelju anketnih upitnika. Vrednovanje je kao dio projektnog plana Projekta provela Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu među učiteljima, knjižničarima i djecom koji su sudjelovali na radionicama u Knjižnici Selčina.

2.1 Planiranje radionica – struktura i koncept

Aktivnost *Planiranje radionica* uključivala je planiranje sadržaja kreativnih radionica za djecu, učitelje i knjižničare u sklopu projekta TRACE na temelju 12 priča odabranih u Projektu. U suradnji s partnerima, smjernice i metodologiju za izradu inovativnih radionica predložili su partneri iz Udruge Mala filozofija iz Zadra. Na temelju predloška, svaki je partner napravio scenarij za svaku svoju radionicu koristeći predložene metode vodeći računa o dobi djece, ovisno o priči koja se obrađuje. Tako je svaka radionica ujedno i mali vodič za sve odabrane priče koji učitelji i knjižničari mogu koristiti u svom radu s djecom. Osnovni cilj radionica bio je razvijanje kritičkog mišljenja kod djece. Sukladno projektnom prijedlogu, obvezno je bilo obraditi 12 priča, po tri iz svake partnerske zemlje. Svaki partner morao je obavezno odabrati dvije priče koje će obraditi na radionicama. Provođenje dodatnih radionica temeljenih na drugim pričama bilo je izborno.

⁴ Evaluation of piloting workshop – Survey. Dostupno na: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/projects/search/details/2018-1-HR01-KA201-047483>

⁵ Vodič za učitelje i knjižničare. Dostupno na: http://www.trace-portal.eu/wp-content/uploads/2021/06/Guidelines_CRO.pdf

Cilj je bio motivirati djecu na čitanje tradicionalnih dječjih priča koje će ih poučiti o vrijednostima vlastite tradicije, ali ih također upoznati s tradicijom i kulturom zemalja partnera. Glavni cilj radionica bio je potaknuti nastavnike i knjižničare na primjenu etičkog i vrijednosnog poučavanja u svakodnevnom radu s djecom pružajući im prihvatljivu metodologiju i dostupne materijale za učenje.

Radionice osmišljene i provedene u okviru projekta TRACE naknadno su podvrgnute procesu evaluacije koji je omogućio poboljšanje korištenih obrazovnih resursa.

2.2 Provedba radionica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

S obzirom na to da Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu nema dječji odjel, trebalo je osigurati prikladan prostor za održavanje radionica na kojima sudjeluju djeca. Za potrebe provedbe radionica Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu sklopila je Sporazum s Knjižnicama grada Zagreba gdje na dječjim odjelima knjižničari desetljećima odgajaju mladu čitalačku publiku. Praktične kreativne radionice vezane za projekt TRACE odvijale su se u Knjižnici Selčina, ogranku Knjižnice Sesvete, koja niz godina u svojim prostorima promovira bajke i priče putem lutkarskog i dramskog stvaralaštva i na brojne druge kreativne načine. Iako su članovi Knjižnice Selčina sve dobne skupine, primarno je bila osnovana kao dječja knjižnica te se i danas velika pažnja posvećuje radu s djecom i mladima poticanjem čitanja i razvijanjem čitalačke pismenosti te mnogobrojnim radionicama s djecom i mladima (Klak Mršić et al., 2021; Bišćan, 2020; Bišćan i Krpan, 2019). Radionice u Knjižnici Selčina održane su u suradnji sa sesvetskim osnovnim školama, s djecom i učiteljima Osnovne škole Luka, Osnovne škole Sesvete i Osnovne škole Retkovec (Grad Zagreb). Uz obvezne dvije radionice koje su bile predviđene projektom, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu u suradnji s Knjižnicom Selčina održala je još šest dodatnih radionica, ukupno osam, u kojima je sudjelovalo 157 djece, 6 učitelja i tri knjižničara (ukupno 166 sudionika).

3. Istraživanje

3.1. Cilj i svrha istraživanja

Za sve radionice osmišljene i provedene tijekom projekta TRACE bilo je predviđeno vrednovanje s ciljem poboljšanja nastalih obrazovnih materijala koji će učiteljima i knjižničarima ujedno biti priručnici koje će moći koristiti u svakodnevnom radu s djecom. Vrednovanje radionica i obrazovnih materijala od strane krajnjih korisnika – učitelja, knjižničara i djece – trebalo je poslužiti partnerima u projektu kao povratna informacija mogu li sudionici predložene metode koristiti u svakodnevnom radu te kako bi se na temelju prijedloga korisnika materijali mogli

doraditi, što je i učinjeno dodavanjem novih poglavlja i manjih ispravaka prve verzije priručnika. Za partnere u projektu, kao i za učitelje i knjižničare iz suradničkih institucija organizirana je edukacijska radionica na kojoj su svi aktivno sudjelovali te su za poboljšanje obrazovnih materijala korištena oba izvora.

Cilj vrednovanja bio je saznati profesionalno mišljenje suradnika, učitelja i knjižničara o radionicama općenito, metodologiji rada, uputama, materijalima i sl., njihovoj ulozi kao voditelja tih radionica, eventualnim problemima s kojima su se susretali, prednostima razmjene znanja putem edukacijskih i kreativnih radionica te načinima na koji takve radionice potiču kritičko mišljenje kod djece. Cilj upitnika za djecu bio je saznati kako su djeca doživjela takvu vrstu radionica i njihovo mišljenje o aktivnostima u kojima su sudjelovali, materijalima koje su imali na raspolaganju, kako su surađivali, u kojoj su mjeri razumjeli ponašanje likova te je li radionica ispunila njihova očekivanja.

3.2. Metodološki pristup

Vrednovanje i analiza koji su predmet ovog rada odnose se na osam radionica koje su provedene u suradnji Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i Knjižnica grada Zagreba. Kreativne radionice održane su pod stručnim vodstvom knjižničarke Ketii Krpan u Knjižnici Selčina od listopada 2020. do ožujka 2021. godine u suradnji sa sesvetskim osnovnim školama. Dvije obvezne priče koje je odabrala Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu bile su hrvatska priča *Žabica djevojka* i latvijska priča *Zahvalna stvorenja*. *Žabica djevojka* obrađena je s trima drugim razredima osnovne škole, ukupno 76 učenika dobi osam godina. Istu priču dodatno su obradile knjižničarke s dramskom grupom Knjižnice Selčina (četvero djece) koji su je preradili za dramsku, odnosno lutkarsku izvedbu. Latvijska priča *Zahvalna stvorenja* obrađena je s jednim četvrtim i jednim šestim razredom osnovne škole (djeca dobi 10 i 12 godina), ukupno 42 učenika. Dodatno je obrađena hrvatska priča *Mandino vrelo* (koju je na temelju legende o Manduševcu za potrebe Projekta napisala Nada Mihaljević) s učenicima dvaju trećih razreda osnovne škole dobi osam do devet godina (ukupno 39 učenika).

3.3. Korištena metoda i opis postupka

Za provedbu vrednovanja korištena je metoda ankete. Projektni partneri izradili su dva anketna upitnika koji su podijeljeni sudionicima nakon svake provedene radionice. Jedan upitnik bio je za učitelje i knjižničare, a drugi za djecu. Upitnici su bili anonimni, a sudionici su ih popunjavali nakon radionice te ih ostavljali voditeljima radionica. Anketni upitnik za učitelje i knjižničare sadržavao je 20, a za djecu 10 pitanja zatvorenog i otvorenog tipa uključujući komentare. Anketni upitnik za učitelje i knjižničare sastojao se od uvodnog dijela u kojem je objaš-

njena svrha upitnika i način ocjenjivanja radionice (bodovanjem od jedan do pet: 1 – *nisu uopće zadovoljni/ne slažu se*, 2 – *nisu zadovoljni/ne slažu se*, 3 – *ni da ni ne*, 4 – *zadovoljni su/slažu se*, 5 – *u potpunosti su zadovoljni/slažu se*). U uvodnom dijelu ankete također je bilo potrebno navesti naziv priče koju obrađuju, zemlju u kojoj je radionica provedena te broj i dob djece koja sudjeluju na radionici.

Pitanja zatvorenog tipa u upitniku za djecu bila su sa slikama kako bi im, s obzirom na dob, bilo što jednostavnije odgovoriti. Zadatak je bio da uz svako postavljeno pitanje zaokruže sliku koja prema njihovu mišljenju najbolje odgovara radionici na kojoj su sudjelovali.

- nije mi se svidjela radionica / priča / aktivnost

- nisam siguran je li mi se radionica / priča / aktivnost svidjela ili ne

- jako mi se svidjela radionica / priča / aktivnost

U pitanjima otvorenog tipa obje skupine mogle su izraziti vlastite stavove o sudjelovanju na radionici, korištenoj metodologiji, materijalima i aktivnostima.

4. Rezultati provedenog istraživanja

4.1 Analiza upitnika za učitelje i knjižničare

Anketni upitnik za učitelje i knjižničare popunili su svi sudionici radionica, njih devet, od toga šest učitelja/nastavnika i tri knjižničara. Na pitanja zatvorenog tipa odgovorilo je 100 % anketiranih, a na pitanja otvorenog tipa 67 %.

Pitanja zatvorenog tipa sastojala su se od dvaju dijelova. U prvom dijelu učitelji i knjižničari (voditelji radionica) trebali su vrednovati reakcije djece na radionicu (šest pitanja), a u drugom dijelu (devet pitanja) dati svoju procjenu radionice.

U tablici 1 prikazani su odgovori učitelja i knjižničara o reakciji djece na radionicu.

Na pitanje jesu li djeca razumjela radionicu, njih 89 % odgovorilo je da su djeca u potpunosti razumjela radionicu, dok ih 11 % smatra da su djeca razumjela radionicu. U odgovoru na drugo pitanje 89 % ispitanika smatra da su djeca u potpunosti uživala u radionici, 11 % smatra da su uživala. Što se tiče uputa za djecu, 67 % učitelja/knjižničara smatra da su djeca u potpunosti mogla slijediti upute, 33 % da su ih mogla slijediti. Njih 89 % smatra da je radionica u potpunosti postigla prvobitan cilj, 11 % smatra da je postigla cilj. 67 % ispitanika smatra da je radionica u potpunosti zadovoljila potrebe i očekivanja djece, 33 % da je zadovoljila. Voditelji radionica, njih 22 % smatra da djeci metodologija nije u potpunosti razumljiva, dok njih 78 % misli da im je razumljiva.

Tablica 1 Odgovori učitelja i knjižničara vezano za reakciju djece

Evaluacija reakcija djece na radionicu	Ocjena slaganja učitelja i knjižničara				
	1	2	3	4	5
Jesu li djeca razumjela radionicu?				1	8
Jesu li uživali u radionici?				1	8
Jesu li mogli slijediti upute?				3	6
Je li radionica postigla svoj prvobitan cilj?				1	8
Mislite li da zadovoljava potrebe i očekivanja djece?				3	6
Razumiju li djeca jasno metodologiju?				7	2

Vrednovanje radionica od strane učitelja i knjižničara prikazano je u tablici 2.

89 % ispitanika smatra da radionica u potpunosti zadovoljava, 11 % da zadovoljava. Njih 78 % smatra da materijali u potpunosti zadovoljavaju potrebe radionice, a 22 % smatra da zadovoljavaju. Metodologija je u potpunosti jasna za 89 % voditelja, dok njih 11 % smatra da je jasna.

78 % ispitanika u potpunosti se slaže da su potrebne posebne vještine voditelja (učitelja/knjižničara) za provedbu radionica. Od svih ispitanika, 56 % smatra da su materijali u potpunosti dostatni, 33 % da su dostatni, 11 % nije sigurno jesu li dostatni ili nisu. Svi anketirani (100 %) smatraju da takve radionice mogu potaknuti vrijednosti odabranih priča. Njih 78 % se u potpunosti slaže da takve radionice mogu potaknuti razvoj kritičkog mišljenja. Svih 100 % ispitanika smatra da se takve radionice mogu provesti u nekom drugom obrazovnom/edukacijskom okruženju. Od svih anketiranih, njih 56 % smatra da se materijali vrlo jednostavno mogu prilagoditi programu koji provode s učenicima, 44 % misli da ih je jednostavno prilagoditi.

Tablica 2. Vrednovanje radionica od strane učitelja i knjižničara

Evaluacija radionice	1	2	3	4	5
Kako biste općenito ocijenili radionicu?				1	8
Mislite li da materijal odgovara vašim potrebama kao učitelja/knjižničara?				2	7
Je li voditeljima jasna metodologija ?				1	8

Evaluacija radionice	1	2	3	4	5
Zahtijeva li provedba radionice posebne vještine voditelja (učitelja/knjižničara)?				2	7
Jesu li materijali dostatni za radionicu?			1	3	5
Mislite li da ova radionica može potaknuti vrijednosti priče?					9
Mislite li da ova radionica može potaknuti razvoj kritičkog mišljenja ?				2	7
Mislite li da bi se ova radionica mogla provesti u nekom drugom obrazovnom/edukacijskom okruženju?					9
Koliko je jednostavno prilagoditi materijal vašem standardnom programu u učionici? Molimo popunite kućicu (1 = nije uopće jednostavno, 5 = vrlo je jednostavno)				3	5

U pitanjima otvorenog tipa mogli su izraziti vlastita mišljenja i prijedloge o metodologiji, aktivnostima i dobivenim materijalima te dodati osobne komentare.

U objašnjenju koje su trebali dati na posljednje pitanje zatvorenog tipa, odgovori ispitanika pokazali su da je veći dio njih zadovoljan materijalima. Neki su dodali da su materijali jednostavni, lako dostupni i prilagodljivi. Dva voditelja izjavila su da su sami po potrebi prilagođavali materijale.

„Materijali su jednostavni i lako prilagodljivi u svim okruženjima.“

„Izrada lutaka i kulisa nije jednostavna pa u tom smislu može biti problema.“

„Za neke aktivnosti je potrebno iskustvo koje svi ne posjeduju.“

Na pitanje „Što biste promijenili u metodologiji i predloženim aktivnostima?“ ispitanici su odgovorili da su metodologija i aktivnosti dobri, samo ih treba prilagoditi grupi, odnosno dobnoj skupini koja sudjeluje na radionici. Dvoje ispitanika dodalo je da su sami birali metodologiju za koju su smatrali da je najbolja za grupu s kojom rade.

„Više vremena za provedbu svih aktivnosti.“

„Važno je prilagoditi metodologiju konkretnoj grupi i grupnoj dinamici.“

U objašnjenju na pitanje što im se najviše sviđjelo u dobivenim materijalima, odgovor je bio da su zadovoljni dobivenim materijalima jer su jednostavni, lako dostupni i prilagodljivi.

Neki od odgovora:

„Materijale smo sami odabrali i prilagodili potrebi.“

„Sviđjela mi se sama bajka koja je djeci bila nepoznata pa su postojale brojne mogućnosti interpretacije.“

Na pitanje „Što biste promijenili u materijalima?“ nitko nije izrazio potrebu za mijenjanjem materijala.

Na posljednje pitanje otvorenog tipa o tome što im se najmanje sviđjelo u dobivenim materijalima, većina nije imala primjedbi. Jedan voditelj izrazio je nezadovoljstvo kako je preveden naziv kojim u priči *Zahvalna stvorenja* starija braća nazivaju najmlađeg.

„Najmanje mi se sviđio prijevod zbog korištenja riječi BUDALA i GLUPAN na što su učenici odmah reagirali.“

Komentari voditelja, kao posljednje pitanje otvorenog tipa, jesu da radionica potiče djecu na kreativnost i kritičko promišljanje uz pomoć igre, prilagođena je uvjetima u kojima se provodi, a izražena je pohvala knjižničarkama koje su same pripremile materijale potrebne za provedbu radionica. Istaknuli su da je prilikom provedbe važna fleksibilnost voditelja radionice.

Neki od komentara:

„Učenici su uživali u svim etapama interpretacije i stvaralaštva.“

„(...) Materijali nisu najvažniji za ishode nego metode i pristup što je u ovoj radionici postignuto.“

„Radionica je konkretno osmišljena te je poticaj za slične radionice koje bih mogla provoditi u razredu...“

4.2. Analiza upitnika za djecu

Na radionicama je sudjelovalo ukupno 157 djece od osam do dvanaest godina (od drugog do šestog razreda osnovne škole). Prvih osam pitanja zatvorenog tipa trebalo je ocijeniti slikom koja iskazuje emocije djece vezane za radionicu (tablica 3). Na navedena pitanja odgovorilo je 100 % anketirane djece.

U odgovoru na prvo pitanje, 92 % se izjasnilo da im se radionica sviđjela, dok ih 8 % nije sigurno je li im se sviđjela ili ne. Većina djece uživala je u aktivnostima (92 %), 7 % ih nije sigurno jesu li uživali ili ne, dok je samo jedno dijete izjavilo da nije uživalo.

Većini djece, njih 89 %, priča se svidjela, 11 % izjavilo je da nisu sigurni sviđa li im se priča ili ne. Za 87 % djece priča je bila potpuno razumljiva, 13 % ih nije sigurno jesu li razumjeli priču ili ne. Ponašanje likova bilo je razumljivo za 87 % djece, jedno dijete izjavilo je da mu ponašanje likova nije razumljivo, 12 % ih nije sigurno.

Djeci se svidjelo kako su razgovarali o vrijednostima likova (91 %), 8 % ih nije sigurno, jedan učenik rekao je da mu se nije svidjelo. Većina djece, njih 92 % izjasnilo se da imaju priliku izraziti vlastito mišljenje, 5 % ih nije sigurno, a 3 % izjavilo je da nemaju priliku izraziti svoje mišljenje. Većina od 93 % surađivala je s ostalom djecom na radionici, 4 % ih nije sigurno, dok je 3 % izjavilo da nisu imali priliku surađivati s ostalom djecom.

Tablica 3. Pokazatelji emocija

Je li ti se svidjela radionica?		 13	 144
Jesi li uživao u aktivnostima?	 1	 11	 145
Je li ti se svidjela priča?		 17	 140
Jesi li razumio priču?		 20	 137
Jesi li razumio ponašanje likova?	 1	 19	 137
Je li ti se svidio način na koji ste razgovarali o vrijednostima likova na radionici?	 1	 13	 143
Imaš li ti priliku izraziti svoje mišljenje?	 4	 8	 145
Jesi li imao priliku surađivati s ostalom djecom tijekom ove radionice?	 4	 7	 146

Preostala dva pitanja bila su otvorenog tipa u kojima su djeca izrazila mišljenje o radionici i provedenim aktivnostima. Na ta pitanja odgovorilo je 72 % anketiranih.

Na pitanje što im se najviše svidjelo, koja aktivnost, većina djece odgovorila je da su im se svidjele sve igre, dio njih izdvojio je igru „vrući stolac“ te „igru upoznavanja“. Također im se svidjelo pisanje vlastitog nastavka priče, likovno izražavanje, crtanje stripa, glumljenje i procesna drama uvođenjem novog lika.

„Najviše mi se svidjelo pričanje po čemu smo posebni.“

„Najviše mi se sviđalo kad smo glumili likove iz priče.“

„Najviše mi se sviđjelo crtanje stripa.“

Iako su svi bili zadovoljni dobivenim materijalima, na pitanje koje materijale bi željeli, dio ih je izrazio želju za ilustracijama ili lutkama na temu priče.

„Željela bih da smo imali lutke iz priče.“

Na kraju ankete ponuđena im je mogućnost dodavanja vlastitog komentara. Izjavili su da treba više čitati, žele više takvih priča, više bajki iz drugih zemalja. Od komentara koje su djeca napisala još vrijedi istaknuti:

„Naučili smo svašta.“

„Život nije uvijek fer.“

5. Zaključak

Ovim radom predstavljeni su rezultati vrednovanja kreativnih radionica provedenih u okviru projekta TRACE koji je provodila Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu u suradnji s Knjižnicama grada Zagreba u Knjižnici Selčina. Iz rezultata dobivenih provedenim anketnim upitnicima koje su popunjavali učitelji, knjižničari i djeca uključeni u Projekt, može se iščitati da su radionice bile uspješne i ostvarile sve ciljeve zadane Projektom.

Analiza anketnih upitnika o zadovoljstvu korisnika projekta provedenim radionicama pokazala je da su učitelji i knjižničari zadovoljni sudjelovanjem na radionicama i mogućnošću upoznavanja s novim, inovativnim metodama poučavanja korištenjem tradicionalnih/narodnih priča s različitim etičkim temama s ciljem poticanja kritičkog mišljenja kod djece. Interaktivne kreativne metode koje su usvojili tijekom radionica mogu koristiti u svakodnevnom radu s djecom, a dodatnu vrijednost daju mogućnosti kombiniranja metoda, kao i činjenica da radionice mogu provoditi u nastavcima, ovisno o vremenu s kojim raspoložu, a prihvatljive su podjednako u dječjim knjižnicama i u nastavi. Učitelji su naglasili potrebu za uvođenjem novih metoda u nastavi s ciljem poticanja kritičkog mišljenja kod djece koje će ih osnažili i pomoći im u rješavanju problema, podučiti ih o etičkim vrijednostima u životu te važnosti međusobnog razumijevanja i poštovanja. Smatraju da su vrijednosti radionica međusobna razmjena znanja i iskustava, dok je korist za djecu višestruka, od bolje međusobne komunikacije, suradnje i zajedništva u rješavanju problema, razvijanja kritičkog mišljenja, učenja o moralnim i etičkim vrijednostima te poticanja empatije, izražavanja emocija i poticanja kreativnosti. Djeca su izrazila zadovoljstvo novim pričama koje su čuli i aktivnostima koje su provođene tijekom radionica.

Rezultati dobiveni na temelju analize upitnika o zadovoljstvu korisnika sudjelovanjem na radionicama otkrivaju zadovoljstvo svih anketiranih korištenom metodologijom, aktivnostima i materijalima.

Upitnik za voditelje (učitelje i knjižničare) pokazao je kako se većina njih, oko 75 %, slaže da su djeca razumjela i uživala u radionicama, pričama i aktivnostima koje su slijedile. Smatraju da su bile u potpunosti uspješne što se tiče metodologije, pripremljenih materijala, razvijanja kritičkog mišljenja i razvijanja etičkih vrijednosti kod djece. Znanja i vještine koje su usvojili na radionicama i zajedničkoj edukaciji pomoći će im u svakodnevnom radu. Naglasili su da su za uspješnu provedbu radionice potrebne dodatne vještine voditelja. Smatraju da su radionice ostvarile njihova očekivanja, a za djecu su bile izrazito poticajne.

Djeca su ispunjavanjem upitnika u velikom postotku (90 %) izrazila zadovoljstvo sudjelovanjem na radionicama, aktivnostima i pripremljenim materijalima. Većina, 87 %, razumjela je ponašanje likova, a najviše im se sviđelo što su imali priliku izraziti svoje mišljenje o priči, likovima i etičkim vrijednostima priče. Najviše su uživali u slušanju priče u drugačijem okruženju, pisanju vlastitog nastavka priče, ilustriranju priče te dramatizaciji teksta tijekom koje su mogli glumiti likove iz priče.

Zaključno, vrednovanje je pokazalo kako se korištenjem kreativnih metoda na tradicionalnoj dječjoj priči, kao što je prikazano tijekom provedbe projekta TRACE u Knjižnici Selčina, kod djece može poticati razvijanje kritičkog mišljenja koje ih osnažuje za život, uči pravim ljudskim vrijednostima i potiče na suradnju, odnosno jačaju im se kognitivne sposobnosti te razvija emocionalna i socijalna inteligencija neophodna za život u društvenoj zajednici, što su prepoznali i učitelji i knjižničari uključeni u Projekt.

LITERATURA

- Bišćan, F. (2020). Projekt za poticanje čitanja kod djece “Traditional children’s stories for a common future – TRACE”. *Hrčak: Glasilo Hrvatskoga čitateljskog društva* 59/60: 29–30. [citirano 2023–06–26]. Dostupno i na: https://issuu.com/hrcak_hcd/docs/hrcak_59_60_2020
- Bišćan, F. (2022). Završno predstavljanje rezultata projekta “Traditional children’s stories for a common future – TRACE”. *Glas@nsk: Časopis Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu* 8, 18: 60. [citirano 2023–06–26]. Dostupno na: https://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/01/GLAS_NSK_e_izdanje_broj_18.pdf
- Bišćan, F.; K. Krpan (2019). Promicanje europske kulture i vrijednosti putem priča. *Novi uvez: Glasilo Zagrebačkog knjižničarskog društva* 17, 32: 54–56. [citirano 2023–06–26]. Dostupno na: https://zkd.hr/wp-content/uploads/2019/06/novi_uvez_32.pdf
- Bišćan, F.; K. Krpan (2023). Developing critical thinking among children and bibliotherapy in the library: An Approach based on the traditional stories. *Knjižnica: Revija za područje bibliotekarstva in informacijske znanosti* 67, 1/2: 121–135. <https://doi.org/10.55741/knj.67.1-2.7>

Biščan, F.; K. Holub; N. Marasović (2020). Projekt Traditional children's stories for a common future – TRACE. *Glas@nsk: Časopis Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu* 6, 16: 50–53. [citirano 2023–06–26]. Dostupno na:

<https://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/01/Cjeloviti-broj-16-Glas@NSK.pdf>

Biščan, F.; K. Holub; D. Koljenik (2020). TRACE – projekt Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu u okviru Erasmus+ programa. U: Dunja Marija Gabriel i Frida Biščan (urednice). *Mreža narodnih knjižnica: Suradnja u razvoju digitalnih usluga i predstavljanju javnosti: Zbornik radova 11. savjetovanja za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj s međunarodnim sudjelovanjem; Promjene u narodnom knjižničarstvu: Stvarnost, potrebe i suvremeni trendovi: Zbornik radova 12. savjetovanja za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj s međunarodnim sudjelovanjem.* (Str. 602–611). Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica.

Klak Mršić, I.; I. Babić; K. Krpan; J. Pisačić (2021). Šezdeset pet godina Knjižnice Sesvete. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 64, 2, 191–209. [citirano: 2023–07–27]. Dostupno i na: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/903>

Mrežni izvori

Evaluation of piloting workshop: Survey. [citirano 2023–10–10]. Dostupno na:

<https://erasmus-plus.ec.europa.eu/projects/search/details/2018-1-HR01-KA201-047483>

Radionice. [citirano 2023–06–26]. Dostupno na:

<http://www.trace-portal.eu/index.php/download-zone/>

State of Art. [citirano 2023–10–10]. Dostupno na:

<https://erasmus-plus.ec.europa.eu/projects/search/details/2018-1-HR01-KA201-047483>